

DİJİTAL DÜNYADA ÇOCUK EĞİTİMİ: EBEVEYNLERİN DİNÎ REHBERLİK ROLÜ

Education of Children in the Digital World: The Role of Parental Religious Guidance

Hamza AKTAŞ

Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Bilimleri Anabilim
Dalı, Düzce, Türkiye.

Assoc. Prof., Düzce University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studi-
es, Division of Religious Sciences, Düzce, Türkiye.

hamzaaktas@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5059-2671

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 07 Şubat / February 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 15 Mayıs / May 2025

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June 2025

Cilt / Volume: 27 **Sayfa/Pages:** 143-176

Atıf / Citation: Aktaş, Hamza. "Dijital Dünyada Çocuk Eğitimi: Ebeveynlerin Dini Rehberlik Rolü [Edu-
cation of Children in the Digital World: The Role of Parental Religious Guidance]". Bozok Üniversite-
si İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZİFDER]
27 (Haziran / June 2024): 143-176

<https://doi.org/10.51553/bozifder.1635047>

Etik Beyan/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyuldu-
ğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu makale, Ailede Çocuk"
XIII. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlan-
mayan "Dijital Çağda Ebeveyn Sorumlulukları Bağlamında Dini Rehberlik: Çocukların Teknoloji Kul-
lanımını Yönetmek" adlı tebliğin başlığı ve içeriği geliştirilerek üretilmiş hâlidir. / It is declared that
scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and
that all the sources used have been properly cited. This article is a revised and expanded version
of the conference paper titled "Dijital Çağda Ebeveyn Sorumlulukları Bağlamında Dini Rehberlik:
Çocukların Teknoloji Kullanımını Yönetmek" (**Hamza AKTAŞ**).

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edil-
di. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Öz

Dijital çağ, çocukların teknolojiyle olan etkileşimini artırarak eğitim, sosyal yaşam ve değerler sisteminde köklü dönüşümlere yol açmıştır. Günümüzde çocuklar, internet aracılığıyla bilgiye hızlı erişim sağlayabilmekte, çeşitli dijital platformlardan içerik tüketebilmekte ve sanal dünyada sosyalleşebilmektedir. Ancak bu süreç, dikkat dağınıklığı, uyku düzensizliği, fiziksel aktivite eksikliği, sosyal izolasyon, dijital bağımlılık, siber zorbalık ve mahremiyet ihlalleri gibi pek çok riski de beraberinde getirmektedir. Bu noktada ebeveynlerin çocuklarına rehberlik etme sorumluluğu giderek daha kritik hale gelmekte, sadece teknik beceriler kazandırmak değil, aynı zamanda etik ve ahlaki değerler çerçevesinde bilinçli bir dijital farkındalık oluşturmak gerekmektedir. Dinî rehberlik, çocukların sanal dünyada doğru-yanlış ayrımı yapabilmelerine, etik değerleri içselleştirmelerine ve teknoloji kullanımında dengeyi sağlamalarına yardımcı olurken, bilinçli medya okuryazarlığı kazandırılması da onların dijital dünyayla sağlıklı ilişki kurmalarını desteklemektedir. Bu bağlamda çalışma, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanım süreçlerini yönetirken dinî rehberlik rollerini nasıl üstlenebileceklerini ele almakta, bu süreçte karşılaşılan temel zorlukları ve olası çözüm önerilerini ortaya koymaktadır. Araştırma, nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiş ve literatür taraması ile içerik analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Din eğitimi, medya okuryazarlığı, ebeveynlik ve çocuk gelişimi alanlarında yapılan önceki çalışmalar incelenerek dinî rehberliğin çocukların teknolojiyle ilişkisine etkileri sistematik olarak değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, daha önce yayımlanmış kitaplar, makaleler, raporlar ve istatistikler doküman analizi yöntemiyle ele alınmış, elde edilen veriler tematik analiz yoluyla kategorize edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, ebeveynlerin karşılaştıkları temel zorluklar tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırma bulguları, dinî rehberliğin ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını yönetme sürecinde üç temel işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İlk olarak, ahlaki ve etik değerlerin teknoloji kullanımıyla ilişkilendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Dijital dünyada çocukların karşılaşabileceği olumsuz içeriklere karşı bilinçlendirilmesi, doğru ve yanlış ayrımını yapabilmeleri açısından önem arz etmektedir. İkinci olarak, ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamda bilinçlendirme ve yönlendirme süreçleri ele alınmıştır. Çocukların medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmeleri, teknolojiyi amaçlı ve bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri için dinî ve pedagojik rehberlikle desteklenmelidir. Üçüncü olarak, teknoloji kullanımında denge ve ölçülülüğün sağlanması üzerinde durulmuştur. Aşırı teknoloji kullanımı, çocukların psikososyal gelişiminde olumsuz etkilere yol açabileceğinden, ebeveynlerin dengeleyici bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarına model olmalarının, onların teknolojiyle sağlıklı ilişki kurmalarında belirleyici bir unsur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dijital çağın getirdiği fırsatlar ve riskler göz önüne alındığında, ebeveynlerin bilinçli bir teknoloji kullanım politikası geliştirmeleri, çocukların hem bireysel gelişimlerini hem de dinî ve etik değerlerini korumaları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, çalışma, din eğitimi ve medya okuryazarlığı disiplinlerinin kesişim noktasında konumlanmakta ve ebeveynlere çocuklarının dijital dünyayla sağlıklı ilişki kurmalarını destekleyecek yöntemler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Dijital Çağda Çocuk Eğitimi, Çocukların Teknoloji Kullanımı, Ebeveynlerin Dinî Rehberliği, Teknoloji Kullanımında Ahlaki Eğitim.

Abstract

The digital age has significantly increased children's interaction with technology, leading to profound transformations in education, social life, and value systems. Today, children can quickly access information via the internet, consume content from various digital platforms, and socialize in the virtual world. However, this process also brings several risks, including attention deficit, sleep disorders, lack of physical activity, social isolation, digital addiction, cyberbullying, and privacy violations. At this point, parents' responsibility to guide their children has become increasingly critical, requiring not only the acquisition of technical skills but also the development of digital awareness within an ethical and moral framework. Religious guidance helps children differentiate between right and wrong in the digital world, internalize ethical values, and maintain balance in their technology use, while conscious media literacy further supports their ability to establish a healthy relationship with the digital environment. In this regard the study examines how parents can undertake the role of religious guidance while managing their children's technology use. The research was conducted using qualitative methods, including literature review and content analysis. Previous studies in religious education, media literacy, parenting, and child development were systematically analyzed to evaluate the effects of religious guidance on children's relationship with technology. The study utilized secondary data sources such as published books, articles, reports, and statistical data, which were examined through document analysis and categorized using thematic analysis. Based on the findings, the main challenges faced by parents were identified, and possible solutions were proposed. The research findings indicate that religious guidance plays three fundamental roles in helping parents manage their children's technology use. First, it emphasizes the integration of moral and ethical values with technology usage. Raising awareness about harmful digital content and teaching children to distinguish between right and wrong are essential aspects of this process. Second, the study discusses how parents can sensitize and guide their children in the digital environment. Developing children's media literacy skills and ensuring that they use technology purposefully and consciously should be supported through religious and pedagogical guidance. Third, the study highlights the importance of achieving balance and moderation in technology use. Excessive technology consumption can negatively impact children's psychosocial development, making it crucial for parents to play a balancing role. Additionally, the study concludes that parents serving as role models significantly influence their children's ability to establish a healthy relationship with technology. Given the opportunities and risks of the digital age, it is essential for parents to develop a conscious technology use policy to support their children's individual development while preserving their religious and ethical values. In this context, the study is positioned at the intersection of religious education and media literacy, offering parents practical methods to help their children build a healthy relationship with the digital world.

Keywords: Religious Education, Children's Education in the Digital Age, Children's Technology Use, Parental Religious Guidance, Moral Education in Technology Use.

Giriş

Dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşması, çocukların günlük yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmesine neden olmuştur. Günümüzde çocuklar, eğitimden eğlenceye, sosyalleşmeden bilgiye erişime kadar

birçok alanda dijital araçları etkin bir şekilde kullanmaktadır. Ancak bu durum, beraberinde yeni riskler ve sorumluluklar da getirmektedir.¹ Teknoloji bağımlılığı, siber zorbalık, mahremiyet ihlalleri ve etik değerlerde zayıflama gibi olgular, çocukların dijital dünyayla ilişkisini problemlili hale getirebilmektedir. Bu noktada, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını bilinçli şekilde yönetmesi gerekmektedir. Ancak, sadece denetim mekanizmaları oluşturmak yeterli değildir; çocuklara etik ve ahlaki değerler çerçevesinde rehberlik etmek, onların dijital dünyada sağlıklı bireyler olarak varlık göstermelerine katkı sağlamaktadır.

Dinî rehberlik, bireyin yaşamında değerler sisteminin şekillenmesini sağlayan önemli bir yönlendirme mekanizmasıdır. Çocukların dijital dünyada karşılaştıkları etik ikilemler karşısında bilinçli kararlar alabilmeleri, bireysel ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için dinî rehberlik kritik rol oynamaktadır. Dinî değerler, bireyin yalnızca doğru ve yanlış ayırt etmesine değil, aynı zamanda teknoloji kullanımında adalet, sorumluluk, mahremiyetin korunması ve başkalarına zarar vermeme gibi etik ilkeleri içselleştirmesine de yardımcı olmaktadır. Dijital çağda, hızlı bilgi akışı ve sanal etkileşimlerin artmasıyla birlikte çocuklar, manevi boyutu göz ardı edilebilecek bir bilgi bombardımanına maruz kalmaktadır. Bu noktada, dinî rehberlik, çocukların kimlik gelişiminde yol gösterici bir çerçeve sunarak, dijital araçları sadece teknik beceriler bağlamında değil, etik ve ahlaki prensipler doğrultusunda kullanmalarına rehberlik etmektedir. Ebeveynlerin bu süreçte aktif katılımı, dinî rehberliğin etkili bir şekilde aktarılmasını sağlarken, çocukların sağlıklı bir dijital kimlik inşa etmelerine de katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, dinî rehberliği, çocukların dijital dünyada etik duruş sergilemelerini sağlayan değerler bütünü olarak ele almakta ve bu bağlamda ebeveynlerin rehberlik rollerini incelemektedir.

Bu bağlamda dinî rehberlik kavramı, çocukların dijital ortamda karşılaştıkları etik sorunlarla başa çıkmalarında ve teknolojiyi bilinçli şekilde kullanmalarında önemli rol oynayabilir. Dinî değerler, bireylere doğ-

¹ Gamze İnan Kaya, "Dijital Çağda Çocuk Yetiştirme ve Eğitim: Değişen Roller", *İnsan ve İnsan* 8/27 (2021), 83-100; Talat Sağlam, "Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 14/1 (2024), 123-129.

ru ile yanlış ayırt etme yetisi kazandırarak onların sanal dünyada etik ilkeler çerçevesinde hareket etmelerini desteklemektedir. Literatürde ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde dinî değerlerin önemi ele alınmış olsa da, dijital ebeveynlik ile dinî rehberlik arasındaki ilişkinin yeterince incelenmediği görülmüş, çocukların dijital dünyayla kurdukları ilişkinin ahlaki ve dinî boyutları, medya okuryazarlığı, psikoloji ve din eğitimi perspektiflerinden bütüncül bir yaklaşımla ele alınmamıştır.² Bu çalışmanın temel problemi, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada karşılaşılabilecekleri etik ve ahlaki riskleri nasıl yönettiği ve dinî rehberlik süreçlerini bu bağlamda nasıl şekillendirdiğidir.

Bu araştırma, ebeveynlerin dinî değerler ışığında çocuklarının teknoloji kullanımını nasıl yönlendirebileceğine dair özgün bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, dijital çağda çocukların bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişim süreçleri değerlendirilecek, ebeveynlerin bu süreci dinî değerler çerçevesinde nasıl yönetebilecekleri analiz edilecektir. Özellikle ahlaki yozlaşma, mahremiyet ihlalleri, dijital bağımlılık gibi sorunların dinî rehberlik yoluyla nasıl ele alınabileceği konusundaki bilgi eksikliğini gidermeye yönelik öneriler geliştirilecektir. Bu doğrultuda araştırma, nitel yöntem benimsenerek yürütülmüş olup literatür taraması ve içerik analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Din eğitimi, medya okuryazarlığı, ebeveynlik ve çocuk gelişimi alanlarında yapılan önceki çalışmalar sistematik olarak incelenerek dinî rehberliğin çocukların teknolojiyle ilişkisine etkileri değerlendirilmiştir. Daha önce yayımlanmış kitaplar, makaleler, raporlar ve istatistikler doküman analizi yöntemiyle ele alınarak tematik analiz yoluyla kategorize edilmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda, ebeveynlerin karşılaştıkları temel zorluklar tespit edilerek çözüm önerileri geliştirilecektir. Böylece dijital çağda ebeveynlerin dinî

² Yusuf Alpaydın vd., *Çocukların Dinî Gelişiminde Ebeveynlerin Rolü: Beklentiler ve Zorlanma Alanları* (İstanbul: İlke İlim Kültür Eğitim Derneği, 2015); Hamiyet Sayan, “Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 5/13 (2016), 67-83; Salih Aybey, “Ailenin Dini Değerleri Aktarmadaki Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/2 (2018), 544-560; Seyhan Bostancı - Recep Çakır, “Erken Çocukluk Çağında Çocuğu Olan Ebeveynlerin, Çocuklarına Medya Kullandırmadaki Aracılıkları ve Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi”, *Turkish Journal of Primary Education* 7/2 (2022), 86-116.

rehberlik bağlamında oynadığı rolün daha kapsamlı bir çerçevede ele alınması sağlanacaktır.

1. Teknolojinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Teknolojinin çocuklar üzerindeki etkileri, günümüz dijital çağında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Teknolojik gelişmeler, çocukların yaşamlarına derinlemesine nüfuz etmekte ve bilgiye erişim, sosyal etkileşim ve eğlence alanlarında çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Ancak, bu süreç, beraberinde bazı potansiyel riskleri de getirmektedir. Çocuklar, teknolojiyi kullanırken sadece yeni fırsatlar edinmekle kalmaz, aynı zamanda bu kullanımın olumsuz sonuçlarıyla da karşılaşabilirler.³

Aşırı teknoloji kullanımı, çocukların sosyal becerilerinin gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Fiziksel dünyada etkileşim eksikliği, çocukların empati, iletişim ve iş birliği gibi sosyal becerilerinde gerilemeye neden olabilir. Aynı zamanda, ekran başında geçirilen uzun süreler, fiziksel aktivite eksikliği ile birleşerek sağlık sorunlarını tetikleyebilir. Çocukların bedenlerini hareket ettirme ihtiyacı, dijital cihazların sunduğu statik aktivitelerle yeterince karşılanmadığında, bu durum çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Bununla birlikte, teknolojik cihazların aşırı kullanımı, dikkat dağınıklığı gibi bilişsel sorunların da ortaya çıkmasına neden olabilir. Çocukların uzun süreli ekran maruziyeti, odaklanma yeteneklerini zayıflatır ve öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

1.1. Sosyal Etkiler

Dijital çağ, çocukların sosyal etkileşim biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Geleneksel yüz yüze iletişim, yerini büyük ölçüde sosyal medya, anlık mesajlaşma uygulamaları ve çevrimiçi oyun platformları aracılığıyla sürdürülen sanal ilişkilere bırakmıştır. Çocuklar, fiziksel olarak bir araya gelmeden dijital ortamlarda sosyalleşebilmekte, bu sayede

³ Rüstem Mustafaoglu vd., “Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri”, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* 5/2 (2018), 1-21; Ayşe Kanter, “Dijital Bağımlılığın Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Problem Davranışlarına Etkisi”, *Researcher* 8/2 (2020), 207-221; Deniz Mertkan Gezgin, *Çocuklarda Problemli Teknoloji Kullanımı, Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri* (Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2023).

coğrafi sınırları aşarak geniş bir arkadaş çevresine ulaşabilmektedir. Ancak bu durum, yüz yüze iletişim becerilerinin gelişmesini olumsuz etkileyebilir. Özellikle beden dili, ses tonu ve duygusal ifadelerin doğrudan gözlemlenebildiği geleneksel sosyal etkileşimlerin yerini sanal iletişim aldığına, çocuklar empati kurma, duyguları anlama ve sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirme konusunda zorluk yaşayabilmektedir.⁴

Yapılan bir araştırmada, aşırı teknoloji kullanımının yalnızlık ve sosyal izolasyon hissini artırabileceğini göstermektedir.⁵ Sürekli dijital etkileşim içinde olan çocuklar, gerçek hayattaki sosyal ilişkilerden uzaklaşarak sanal ortamlara bağımlı hale gelebilirler. Bu durum, zamanla yüz yüze sosyal etkileşimden kaçınma, sosyal kaygı bozuklukları ve düşük özgüven gibi psiko-sosyal problemlere yol açabilir. Ayrıca, sosyal medyada kurulan ilişkiler yüzeysel olabilir ve çocukların derin bağlar kurmalarını zorlaştırabilir. Kendi kimliklerini sanal ortamda inşa eden çocuklar, dijital dünyada elde ettikleri onay ve beğenilere daha fazla önem vererek gerçek dünyadaki ilişkileri ikinci plana atabilirler. Bu da çocukların toplumsal bağlarını zayıflatabilir ve yalnızlık hissini pekiştirebilir.⁶

Bununla birlikte, teknoloji kullanımının sosyal etkileri her zaman olumsuz değildir. Dijital araçlar, çocukların farklı kültürlerden bireylerle tanışmalarını ve küresel bir bakış açısı kazanmalarını sağlayabilir. Çevrimiçi öğrenme platformları, grup çalışmaları ve dijital topluluklar aracılığıyla çocuklar, ortak ilgi alanlarına sahip kişilerle bağlantı kurarak akademik ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunabilirler.

1.2. Duygusal Etkiler

Teknolojinin çocuklar üzerindeki duygusal etkileri, özellikle son yıllarda yapılan araştırmalarla daha fazla gündeme gelmiştir. Ekran süresi ile duygusal sağlık arasındaki ilişki, çocukların gelişimsel süreçlerini de

⁴ Zafer Güney, “Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/1 (2020), 195; Gezgini, *Çocuklarda Problemlili Teknoloji Kullanımı, Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri*, 57.

⁵ Gazanfer Anlı, “İnternet Bağımlılığı: Sosyal ve Duygusal Yalnızlık”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)* 3/2 (2018), 394.

⁶ Ercan Aktan, “Sosyal Medya ve Sosyal Kaygı: Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim* 11/2 (2018), 36.

etkileyebilir. Yapılan çalışmalar, aşırı teknoloji kullanımının, çocuklarda kaygı, depresyon, yalnızlık ve düşük özsaygı gibi duygusal sağlık sorunları ile doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların erken yaşlardan itibaren dijital cihazlara maruz kalması, bu teknolojilerin çocukların dünyayı algılama biçimlerini değiştirmelerine neden olabilir. Ebeveynlerin, bu etkilerin farkında olarak çocuklarının dijital etkileşim sürelerini kontrol etmeleri, onların duygusal sağlığını korumada önemli bir role sahiptir.⁷

Ayrıca, dijital platformlar ve sosyal medya, çocukların kendilik algılarını etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Özellikle sosyal medyada geçirilen zaman, çocukların benlik saygısının düşmesine ve dış görünüşlerine dair kaygıların artmasına neden olabilmektedir. Çocuklar, sosyal medya üzerinde benzer yaşlardaki akranlarıyla karşılaştırıldıklarında, genellikle olumsuz bir benlik imajı geliştirme eğiliminde olabilirler. Bu da daha ileri düzeyde depresyon ve kaygı bozukluklarının temelini atabilir.⁸

1.3. Bilişsel Etkiler

Teknolojinin çocukların bilişsel gelişimi üzerindeki etkileri hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabilecek karmaşık bir ilişkidir. Eğitim teknolojilerinin, özellikle dijital eğitim araçlarının ve uygulamalarının çocukların öğrenme süreçlerini zenginleştirdiği ve bilişsel becerilerini geliştirdiği yönünde olumlu görüşler bulunsa da, bu teknolojilerin aşırı kullanımı dikkat dağınıklığı ve öğrenme güçlükleri gibi istenmeyen yan etkilere de yol açabilir. Eğitim teknolojileri, çocukların öğrenmeye yönelik motivasyonlarını artırabilir, ancak dikkat sürelerinin kısalması, bilginin işlenmesi ve öğrenilmesinde engeller oluşturabilir.⁹ Bu durum, özellikle okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklar için önemli bir tehdit

⁷ Mustafaoglu vd., "Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri", 7; Gezgın, *Çocuklarda Problemlili Teknoloji Kullanımı, Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri*, 56.

⁸ Abdullah Türkmen, "Sosyal Medyanın Ergenlerin Psikososyal Kişilik Gelişimine ve Benlik Saygısına Etkileri: YouTube Örneği", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/2 (2023), 423.

⁹ Gezgın, *Çocuklarda Problemlili Teknoloji Kullanımı, Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri*, 53-54.

oluşturur, çünkü erken yaşlarda edinilen dikkat becerileri, gelecekteki öğrenme süreçlerinin temelini atar.

Teknolojik cihazlar, özellikle renkli ekranlar, hızlı değişen görseller ve sesli içeriklerle dikkat çekici bir ortam sunar. Ancak bu ortam, çocukların uzun süreli odaklanma yeteneklerini zayıflatabilir. Çocukların dikkat sürelerinin kısalması, dijital cihazların sık kullanımına bağlanabilir. Yapılan araştırmalar, sürekli dijital uyarıcılarla etkileşimde bulunan çocukların, geleneksel öğrenme ortamlarında daha fazla dikkat dağınıklığı yaşadıklarını ve bu durumun, okuldaki akademik başarılarını olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.¹⁰ Bu nedenle çocuklar, dijital cihazlar arasında geçiş yaparken, bilişsel yük arttığı için öğrenme süreçlerinde derinlemesine anlama ve analiz yapma yeteneklerinde eksiklikler yaşayabilirler.

1.4. Fiziksel Etkiler

Teknolojinin aşırı kullanımı, çocukların fiziksel sağlık üzerinde çeşitli olumsuz etkilere yol açabilir. Özellikle ekran başında geçirilen uzun süreler, çocukların fiziksel aktivitelerini sınırlayarak hareketsiz bir yaşam tarzının benimsenmesine neden olabilir. Bu durum, zamanla obezite, kas ve iskelet rahatsızlıkları ve kardiyovasküler hastalıklar gibi sağlık sorunlarının riskini artırmaktadır.¹¹ Çocuklar, ekran karşısında daha fazla vakit geçirirken, hareket etmeyi ve aktif olmayı tercih etmemekte, bu da onların kas-iskelet sistemlerinin gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar, ekran başında geçirdiği süre arttıkça, çocukların genel fiziksel sağlıklarının bozulduğunu ve hareketsizliğin uzun vadeli sağlık sorunlarına yol açtığını göstermektedir.¹²

Ayrıca, uzun süreli ekran kullanımı çocukların göz sağlığı üzerinde de olumsuz etkiler meydana getirebilir. Ekranlardan yayılan mavi ışık, özellikle

¹⁰ Neşe Özkan Yılmaz vd., "PASS Teorisine Dayalı Dijital Oyun Tasarımının Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklar Üzerindeki Etkisi", *Politeknik Dergisi* 27/4 (Eylül 2024), 1376.

¹¹ Naime Ulug vd., "Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitimin Lise Öğrencilerinin Kas İskelet Sistemi Problemleri, Uyku, Ekran Süresi ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Etkisi", *Journal of Health Sciences and Management* 3/1 (2023), 7-15.

¹² Gezgın, *Çocuklarda Problemlili Teknoloji Kullanımı, Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri*, 51-52.

çocukların gelişen göz yapıları üzerinde zararlı olabilir. Çocuklar uzun süre ekranlara bakarken, göz kasları yorulabilir ve bu da göz ağrıları, kuru gözler ve ilerleyen dönemlerde görme problemleri gibi sorunlara yol açabilir.¹³

Çocukların dijital cihazlarla fazla zaman geçirmeleri, aynı zamanda uyku düzenlerini de bozabilir. Bilimsel çalışmalar, ekran kullanımının melatonin salgısını engelleyebileceğini ve bu durumun uyku kalitesini düşürebileceğini göstermektedir. Özellikle gece saatlerinde teknoloji kullanımı, çocukların uykuya dalma süreçlerini geciktirerek uyku sürelerinin kısalmasına neden olabilir. Uyku eksikliği, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini doğrudan etkileyebilir.¹⁴

2. Ebeveynlerin Sorumlulukları

Dijital çağda ebeveynlerin rolü, çocukların teknolojiyi sağlıklı bir şekilde kullanmalarını desteklemek ve rehberlik etmek açısından son derece önemlidir. Ebeveynler, çocuklarının dijital dünyada güvenli bir şekilde var olmalarını sağlamak için çeşitli stratejiler geliştirmelidir. Bu stratejiler, çocukların teknolojiyi bilinçli ve dengeli bir şekilde kullanmalarını sağlamaktan internet güvenliği konusunda farkındalık kazandırmaya kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Bununla birlikte, ebeveynler çocuklarının dijital etkinliklerini takip etmeli, onlara rehberlik etmeli ve karşılaşılabilecekleri riskler konusunda bilinçlendirmelidir. Etkili bir dijital ebeveynlik için çocuklarla teknoloji kullanımı hakkında açık ve sürekli bir iletişim kurmak, onların sorularına yanıt vermek ve güvenli bir dijital ortam oluşturmak gereklidir.¹⁵ Tüm bu sorumluluklar, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada sağlıklı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmasını zorunlu kılmaktadır.

2.1. Eğitim ve Bilgilendirme

Dijital çağda ebeveynlerin çocuklarına teknoloji kullanımı konusunda

¹³ Özge Yabaş Kızıloğlu, “Çocuklarda Ekran Süresi Uzadıkça Göz Problemleri Artıyor!”, *Yeditepe Üniversitesi Hastaneleri* (Erişim 06 Şubat 2025).

¹⁴ Fatih Bal - İpek Okkay, “Dijital Oyunların Çocuklarda Uyku Bozuklukları İle İlişkisinin İncelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3/2 (2021), 136-137.

¹⁵ Sağlam, “Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik”, 124.

sağlıklı ve güvenli bir yol haritası sunması, onların dijital dünyayı bilinçli şekilde deneyimlemeleri açısından kritik rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ebeveynler çocuklarına teknolojinin işleyişini ve potansiyel risklerini tanıtmada bilinçli bir eğitim süreci oluşturmak durumundadır. Dijital dünyanın dinamikleri, çocukların yalnızca bilgiye erişimini kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda çevrimiçi ortamda karşılaşılabilecekleri etik ve güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. İnternet güvenliği, sosyal medya kullanımı ve dijital ayak izi gibi konular, çocukların sıklıkla maruz kaldığı risk alanları arasında yer almakta ve bu konular üzerine bilinç geliştirilmesi gerekmektedir.¹⁶

İnternet güvenliği, çocukların çevrimiçi ortamda karşılaşılabilecekleri siber zorbalık, dolandırıcılık ve zararlı içerikler gibi tehlikeler karşısında bilinçlenmelerini gerektiren önemli bir konudur. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarının internet kullanım alışkanlıklarını gözlemlemesi ve onlara kişisel bilgilerin paylaşımına yönelik riskleri tanıtması, güvenli şifre oluşturma'nın önemini vurgulaması ve çevrimiçi iletişimde seçici davranmanın gerekliliğini aktarması, dijital güvenlik farkındalığının oluşmasına katkı sağlayabilir.¹⁷

Çocukların dijital ayak izini yönetmek, ebeveynlerin dikkate alması gereken önemli bir konudur. Dijital ayak izi, bir çocuğun çevrimiçi ortamda bıraktığı izleri ifade eder ve gelecekte bu verilerin nasıl kullanılacağı belirsizlik taşımaktadır. Bu nedenle, dijital ortamlarda yapılan paylaşımların kalıcılığı ve geri alınmasının zorlukları konusunda çocukların bilinçlendirilmesi, uzun vadeli etkiler açısından önemli bir farkındalık oluşturabilir.¹⁸

¹⁶ Murat Altınöz vd., “Siber Güvenlik ve Bilinçli Sosyal Medya Kullanımı Dersi Pilot Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Journal of Continuous Vocational Education and Training* 2/1 (2019), 2; Alkım Öden Akman vd., “Çocukların Sosyal Medyadaki Dijital Ayak İzleri: Mahremiyet İhlalinde Hassas Noktalar”, *Turkish Journal of Pediatric Disease* 15/6 (2021), 554.

¹⁷ Mustafa Sarıkaya - Süleyman Sadi Seferoğlu, “Çocukların Çevrim-İçi Ortamlarda Karşılaştıkları Riskler Ve Güvenli İnternet Kullanımı”, *Eğitim Teknolojileri Okumaları*, ed. Bülent Akkoyunlu vd. (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018), 191-210.

¹⁸ Ferhat Parlı - Hatice Aydın, “Çocukların Dijital Ayak İzi Ölçümü ve Kültürel Miras Oyunlarının Önleyici Bir Araç Olarak Kullanımı”, *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 9/4 (2024), 423, 427.

2.2. Sınırlar Belirleme

Çocukların teknoloji kullanımına dair sınırların belirlenmesi, ebeveynlerin çocuklarının dijital sağlığını koruma sürecinde önemli bir unsurdur. Teknoloji, öğrenme, eğlence ve iletişim için çeşitli imkânlar sunarken aşırı kullanımının fiziksel, duygusal ve bilişsel sağlık üzerinde olumsuz etkilere yol açabileceği bilinmektedir. Bu nedenle, ekran süresi, içerik türleri ve kullanım zamanları gibi konulara yönelik belirlenen kuralların tutarlı bir şekilde uygulanması ve ihtiyaçlara göre düzenli olarak değerlendirilmesi, dijital dengeyi sağlamada etkili bir yaklaşım sunmaktadır.¹⁹

Yukarıda da belirtildiği üzere, çocukların günün büyük bir kısmını ekran başında geçirmesi fiziksel sağlık sorunlarına, dikkat dağınıklığına ve sosyal izolasyona neden olabilmektedir. Bu bağlamda, ekran süresinin dengeli bir şekilde planlanması, çocukların fiziksel aktivitelere katılımını ve sosyal becerilerinin gelişimini destekleyebilir. Örneğin, okul sonrası ekran kullanımına yönelik belirli bir zaman aralığının belirlenmesi ve hafta sonlarında daha esnek bir yaklaşım benimsenmesi, dijital denge açısından fayda sağlayabilir. Ayrıca, ekran süresinin günlük yaşantı üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi ve ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi, çocukların teknoloji ile sağlıklı ilişki kurmalarına katkıda bulunabilir.

2.3. Model Olma

Ebeveynlerin teknoloji kullanımları, çocuklarının dijital alışkanlıklarını şekillendiren önemli bir faktördür. Çocuklar, ebeveynlerini en yakın rol modelleri olarak görürler ve genellikle onların davranışlarını kopyalarlar. Bu nedenle, ebeveynlerin sağlıklı teknoloji kullanım alışkanlıkları sergilemeleri, çocukların da benzer davranışları benimsemelerine yardımcı olur. Ebeveynlerin, teknoloji kullanımını dengelemeleri, ekran başında geçirdikleri süreyi sınırlamaları ve teknolojiyi yalnızca gerekli olduğunda kullanmaları, çocuklar için iyi bir örnek oluşturur.²⁰ Örneğin, aile içindeki zamanlarda telefon, tablet veya bilgisayar gibi cihazların sınırlı

¹⁹ İlknur Yıldız - Mehmet Kanak, "Çocukların Dijital Teknoloji Kullanımı ve Ebeveyn Yaklaşımları: Kesitsel Bir Çalışma", *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care* 15/2 (2021), 307.

²⁰ Yıldız - Kanak, "Çocukların Dijital Teknoloji Kullanımı ve Ebeveyn Yaklaşımları", 311.

kullanılması, çocuklara teknolojinin bir araç olduğu, bir yaşam tarzı olmadığı mesajını verir.

Ebeveynlerin kitap okuma, dışarıda yürüyüş yapma veya aile üyeleriyle yüz yüze etkileşimde bulunma gibi dijital cihazlardan uzak aktiviteleri tercih etmeleri, çocuklarına dijital dünyadan uzaklaşmayı ve fiziksel aktiviteleri teşvik eder. Ayrıca, çocuklarla geçirilen kaliteli zaman sırasında ebeveynlerin teknoloji kullanmaması, çocukların sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağlar ve aile içindeki bağları güçlendirir.²¹ Ebeveynlerin, teknoloji kullanımını eğlenceli ve öğretici hale getirecek şekilde çocuklarıyla birlikte interaktif dijital aktiviteler yapmaları, çocukların teknolojiye olan bakış açılarını olumlu yönde etkileyebilir.

2.4. İletişim Kurma

Ebeveynlerin, çocuklarıyla açık ve sürekli bir iletişim kanalı kurmaları, dijital çağda sağlıklı teknoloji kullanımı için kritik bir stratejidir. Teknoloji kullanımı hakkında düzenli olarak yapılan konuşmalar, çocukların dijital dünyada karşılaştıkları zorlukları ebeveynlerine rahatça aktarabilmelerine olanak tanır. Bu tür bir iletişim, çocukların yalnızca teknolojiyle ilgili sorularını sormalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarının dijital deneyimlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olur.²² Çocuklar, yaşadıkları çevrimiçi deneyimlerden ve karşılaştıkları olumsuz durumlarla ilgili duygusal olarak zorlandıklarında, açık bir iletişim ortamı sayesinde bu durumları ebeveynlerine anlatabilirler.

Açık iletişim kanallarının kurulması, ebeveynlerin çocuklarıyla güvenli bir dijital ortam oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Çocukların, sosyal medya, çevrimiçi oyunlar ve diğer dijital platformlarda karşılaştıkları olumsuzluklar veya siber zorbalık gibi durumlar hakkında ebeveynleriyle rahatça iletişim kurabilmesi, dijital risklerin daha erken tespit edilmesine olanak tanımaktadır. Bu tür bir diyalog, ebeveynlerin çocuklarının dijital deneyimlerine dair daha fazla bilgi edinmesini sağlarken aynı zamanda bu deneyimlerin nasıl yönetileceğine dair bilinçli kararlar alınmasına katkıda

²¹ Ahmet Serkan Okay - Başak Gezmen, "Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Oluşturmada Dijital Bağımlılık Konulu Kamu Spotlarının Önemi", *Etkileşim* 14 (2024), 135.

²² Sağlam, "Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik", 127.

bulunmaktadır.²³ Ebeveynler, çocuklarının teknoloji kullanımı sırasında yaşadıkları olumsuz deneyimler hakkında onlara rehberlik edebilir ve bu deneyimlerin üstesinden gelmeleri için destek sağlayabilir.

2.5. Dinî ve Ahlaki Değerlerin Entegrasyonu

Ebeveynler, çocuklarına dinî ve ahlaki değerleri teknoloji kullanımıyla ilişkilendirerek sunabilir. Dijital çağda, çocuklar çeşitli çevrimiçi içeriklere ve platformlara hızla erişebilmekte, bu da ahlaki değerler ve etik standartlar konusunda kafa karışıklığına yol açabilmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin teknolojiyi ve dijital dünyayı kullanırken çocuklarına dinî ve ahlaki değerleri rehber olarak sunmaları büyük bir önem taşır. Dinî öğretiler, çocukların dijital içeriklere karşı daha bilinçli ve sorumlu bir tutum geliştirmelerine katkı sağlayabilir.²⁴ Özellikle dürüstlük, saygı, başkalarına zarar vermeme, mahremiyetin korunması gibi temel ahlaki ilkeler, çocukların dijital dünyadaki etkileşimlerinde doğru ve etik kararlar almalarına katkı sağlar.

İnternette karşılaşılan yanlış bilgi, nefret söylemi, şiddet içeren içerikler ve etik dışı davranışlar, çocuklar için potansiyel tehlikeler oluşturabilir. Ebeveynler, çocuklarını bu tehlikelere karşı dinî perspektiflerle bilinçlendirerek, onların doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olabilirler.²⁵ Örneğin, internet ortamındaki bilgi paylaşımında dürüstlük, doğruyu söyleme ve başkalarının haklarına saygı gösterme gibi değerler vurgulanarak, çocuklara dijital dünyada bu değerlerin önemi anlatılabilir.

Ayrıca, dinî ve ahlaki değerlerin dijital medya kullanımıyla enteg-

²³ Okay - Gezmen, "Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Oluşturmada Dijital Bağımlılık Konulu Kamu Spotlarının Önemi", 131.

²⁴ Hızır Hacıkeleşoğlu, "Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Dindarlık ve Ahlaki Kayıtsızlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/2 (30 Eylül 2021), 887; Nimet Ferah, "Dijital Ebeveynlikte Dini Tutumlar Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Eskiye* 49 (2023), 397; Hatice Kılınçer, "Dijital Oyunların Çocukların Dinî-Ahlaki Gelişimine Olumsuz Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Judgement Day: Tanrı'nın Meleği Örneği", *Tetkik* 4 (2023), 284.

²⁵ Remzi Bilge, "Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler", *Yeni Medya* 1 (2016), 3-4; Mehmet Varış - Bahadır Avcı, "Sosyal Medyada Nefret Söylemi", *TRT Akademi* 7/14 (2022), 355.

rasyonu, çocukların dijital dünyadaki davranışlarını yönlendiren içsel bir pusula görevi görebilir. Ebeveynler, çocuklarına dijital dünyanın geçici ve yüzeysel yanılsamalarına kapılmamaları gerektiğini öğretebilirler.²⁶ Örneğin, sosyal medya platformlarında idealize edilen yaşam tarzlarının gerçek dışı olduğunu, başkalarının başarıları veya yaşam biçimlerinin kişisel mutluluğu sağlamayacağına dair öğretiler, çocukların dijital dünyadaki etkileşimlerine yön verebilir. Dinî öğretiler, insanın değerinin dış görünüş ve maddi şeylerden bağımsız olduğuna dair bir anlayış kazandırarak çocukların dijital dünyada daha sağlıklı ve gerçekçi bir bakış açısına sahip olmalarını sağlar. Ebeveynlerin, bu tür değerleri teknoloji kullanımıyla harmanlayarak çocuklarına öğretmeleri, dijital çağın getirdiği zorluklar karşısında onların ahlaki sağlamlıklarını koruyabilmelerine yardımcı olacaktır.

2.6. Denetim ve İzleme

Ebeveynler, çocuklarının teknoloji kullanımını denetlemek ve gerektiğinde müdahale etmekle yükümlüdür. Bu nedenle ebeveynlerin, çocuklarının dijital etkinliklerini izlemeleri ve içeriklere erişimlerini düzenlemeleri büyük bir sorumluluktur.²⁷

Denetim, yalnızca içerik sınırlamalarıyla sınırlı kalmamalıdır. Ebeveynler, çocuklarının dijital dünyada nasıl vakit geçirdiklerini gözlemlemeli ve bu kullanımların psikolojik ve sosyal etkilerini değerlendirmelidir. Ayrıca, çocukların çevrimiçi etkileşimlerini takip ederek, olumsuz sosyal durumları (örneğin, siber zorbalık) erken tespit edebilir ve müdahale edebilirler. Bu izleme, çocukların dijital dünyada karşılaştıkları olumsuzluklara karşı savunmasız kalmalarını engeller.²⁸ Ebeveynlerin denetim ve izleme süreçlerinde aşırıya kaçmamaları da önemlidir. Teknoloji kullanımıyla ilgili denetim, bir denetleme aracı değil, rehberlik etme ve güvenli

²⁶ Stewart M. Hoover, "Dijital Çağda Çocuk Medyası (ve Din): Zorluklar ve Koşullar", *Çocuk ve Medeniyet* 6/12 (2021), 203.

²⁷ Seda Sünbül Olgundeniz - Ümit Aydoğan, "Dijital Yayın Platformlarında Ebeveyn Denetimi ve Çocuk Erişimine Yönelik Bir Araştırma: Netflix, Amazon Prime Video ve Disney+ Örnekleri", *TRT Akademi* 8/19 (2023), 789.

²⁸ Olgundeniz - Aydoğan, "Dijital Yayın Platformlarında Ebeveyn Denetimi ve Çocuk Erişimine Yönelik Bir Araştırma", 792-794.

bir dijital ortam oluşturma amacını taşımaktadır. Ancak, ebeveynlerin izleme süreçlerinde çocuklarına güven duygusu aşlamaları da önemlidir.

2.7. Alternatif Aktiviteler Sunma

Ebeveynlerin, çocuklarına teknoloji dışında eğlenceli ve öğretici aktiviteler sunmaları, sağlıklı bir yaşam tarzı geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Dijital dünyanın sürekli ve hızla değişen dinamikleri, çocukların teknolojiye olan bağımlılıklarını artırabilir. Bu sebeple ebeveynler, çocuklarını teknoloji dışında da aktif kılacak etkinliklere yönlendirmelidir. Spor, sanat, müzik ve kültürel etkinlikler gibi alternatifler, çocukların dikkatini dijital dünyadan uzaklaştırarak onların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini destekleyebilir.²⁹

Spor aktiviteleri, çocukların fiziksel sağlığını iyileştirmenin yanı sıra, disiplin, takım çalışması ve hedef belirleme gibi önemli yaşam becerilerinin kazanılmasına olanak tanır. Sanat ve müzik gibi yaratıcı faaliyetler ise çocukların kendilerini ifade etmelerine, duygusal dünyalarını keşfetmelerine ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.³⁰ Ayrıca, sosyal etkinlikler ve grup oyunları çocukların empati geliştirmelerine, iletişim becerilerini artırmalarına ve başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarına katkı sağlar.

3. Dinî Rehberlik ve Teknoloji Kullanımı

Dijital çağ, bireylerin yaşamlarını derinden etkileyen bir dizi yenilik ve değişim getirmiştir. Özellikle çocuklar, teknoloji ile iç içe büyümekte ve bu durum, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını yönetme sorumluluğunu artırmaktadır. Dinî değerler, bu yönetim sürecinde önemli bir rehberlikte bulunarak ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir dijital yaşam sunmalarına katkıda bulunmaktadır.³¹ Dinî rehberlik, sadece çocukların teknolojiyi nasıl kullanacaklarını belirlemekle kalmaz, aynı

²⁹ Pera Samsun Özel Eğitim Kurumları, "Teknoloji Bağımlılığı" (Erişim 28 Eylül 2024).

³⁰ Rüstem Orhan, "Çocuk Gelişiminde Fiziksel Aktivite ve Sporun Önemi", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (2019), 159-162.

³¹ Sibel Kandemir - Hicret K. Toprak, "Gençlerin Dini Referans Dünyası ve Dijital Medya", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 64/2 (2023), 560.

zamanda onların karakter gelişimlerine de olumlu etki yapar. Ebeveynler, dinî prensipler çerçevesinde çocuklarına dijital dünyada nasıl davranmaları gerektiğini öğretirken ruhsal ve ahlaki gelişimlerini de destekler.³² Bu bağlamda, dinin sunduğu değerler, çocukların teknoloji ile olan ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yönlendirmeleri açısından kritik öneme sahiptir.

3.1. Dijital Çağda Dinî Değerlerin Rehberliğinde Teknoloji Yönetimi

Çocukların dijital teknolojilere olan ilgisi, sadece eğitimsel ya da eğlencelik içeriklerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda ahlaki, psikolojik ve sosyal etkilere de yol açmaktadır. Bu noktada ebeveynler, çocuklarının dijital dünyada sağlıklı bir şekilde var olmalarını sağlamak için dinî değerleri rehber olarak kullanabilirler. Dinî öğretiler, bireylerin doğru ile yanlış ayırt etmeleri, sorumluluklarını yerine getirmeleri ve toplumla uyum içinde yaşamaları adına önemli bir kaynak sunmaktadır.

Ebeveynlerin, çocuklarının dijital dünyada karşılaştığı zorluklara dinî değerler ışığında yaklaşmaları, onları etik ve bilinçli bireyler olarak yetiştirmeleri için kritik bir yol haritası oluşturur. Dijital ortamda karşılaşılan ahlaki ikilemler, zararlı içerikler ve sosyal medya baskıları, çocukların karakter gelişimini doğrudan etkileyebilir. Bu yüzden, dinî değerlerin dijital teknoloji kullanımında nasıl bir rehberlik sunduğu, ebeveynlerin bu süreci nasıl yönlendireceği ve çocuklara dijital dünyada sağlıklı bir yaşam biçimi kazandırma stratejileri önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, aşağıdaki başlıklar, dinî değerler ile teknoloji yönetimi arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir.

3.1.1. Ahlaki Eğitim

Ebeveynlerin, çocuklarına doğru ve yanlış kavramlarını öğretmesi, onların ahlaki gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Bu değerlerin dijital ortamda da uygulanması, özellikle internetin sunduğu anonimlik ve sınırsız içerik akışı nedeniyle daha da önemli hale gelmektedir. İnternette

³² Mehmet Haberli, “Dijital Çağda Din ve Dindarlığın Dönüşümü”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2019), 309; Mehmet Haberli, “Dijital Çağda Aile: Ebeveynleriyle İlişkisi Çerçevesinde Gençlik ve Din”, *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 7/3 (2023), 386.

karşılaşılan ahlaki ikilemler, çocukların karşısına her an çıkabilir; örneğin, çevrimiçi şiddet, nefret söylemi, gizliliğin ihlali ya da sanal zorbalık gibi durumlarla karşılaşmaları mümkündür.³³ Bundan dolayı dinî değerler, çocuklara bu tür durumlarla nasıl başa çıkacakları konusunda güçlü bir rehberlik sunabilir. Dinî öğretiler, bireylerin doğruyu ve yanlış ayırt etme yetilerini geliştirir.

Dinî değerlerin çocuklara kazandırılmasında ebeveynlerin uyguladığı eğitim yöntemleri, sadece teorik bilgi aktarımıyla sınırlı değildir. Bu değerlerin pratikte ve dijital dünyada nasıl hayata geçirileceği, ebeveynlerin sağladığı örneklerle şekillenir. İnternet üzerindeki içeriklerin çoğu zaman denetlenememesi ve bireylerin bireysel yorumlarına açık olması, çocukları ahlaki çatışmalarla baş başa bırakabilir.³⁴ Bu noktada ebeveynler, çocuklarına internetin olumsuz etkilerinden nasıl korunabileceklerini ve hangi davranışların ahlaki değerlerle uyumsuz olduğunu gösterebilir.

3.1.2. Dijital İçerik Seçimi

Çocukların dijital dünyada maruz kaldığı içeriklerin seçimi, onların zihinsel, duygusal ve ahlaki gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına sunacağı dijital içerikler, dinî ve etik değerlerle uyumlu olmalıdır ve çocukların ruhsal bütünlüğünü koruyacak şekilde düzenlenmelidir. İnternette ve dijital platformlarda yer alan içerikler, çoğunlukla denetimsiz ve filtrelenmemiş bir şekilde sunulmaktadır, bu da çocukları uygunsuz içeriklere, şiddet, cinsellik, ırkçılık gibi zararlı öğelere maruz bırakabilir.³⁵ Dinî değerler, bu tür içeriklere karşı çocukları bilinçlendirerek onları koruma görevini üstlenebilir.

Dijital içeriklerin türü de ebeveynlerin sınır koyması gereken bir diğer önemli alandır. Çocuklar, yaşlarına uygun olmayan içeriklerle karşılaşabileceği için ebeveynler, dijital platformlarda çocuklarının izlediği ve kullandığı içerikleri dikkatle takip eder. Bu süreçte, aile içi sohbetler, hangi

³³ Abdullah Yıldız, “İnternet Bağımlılığı İçin Kolaylaştırıcı Bir Faktör Olarak Sanal Dünyada Etik Duyarlılık Azalması”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 9/4 (2017), 400.

³⁴ Kübra Güran Yiğitbaşı – Serkan Çelik, “Dijital Dünyada Mahremiyet, Ebeveynlik ve Çocuklar: Afyonkarahisar Örneği”, *TRT Akademi* 8/19 (2023), 872.

³⁵ Ferah, “Dijital Ebeveynlikte Dini Tutumlar Üzerine Nitel Bir Araştırma”, 395.

içeriklerin uygun olduğu ve hangi içeriklerin çocukların gelişimine zarar verebileceği konusunda bilgilendirici ve öğretici bir rol üstlenir. Ebeveynler, içerik filtreleme yazılımları ve dijital denetim araçları kullanarak çocuklarının yalnızca yaşlarına uygun içeriklere erişmesini sağlayabilir.³⁶

Ebeveynler, dinî öğretilerin ışığında, çocuklarına sadece eğitici ve öğretici içerikler değil, aynı zamanda onların değerler dünyasına uygun olan, ahlaki erdemleri pekiştiren içerikleri sunabilir. Dinî öğretilerde vurgulanan empati, hoşgörü, adalet ve dürüstlük gibi değerler, çocukların dijital platformlarda karşılaştıkları çeşitli içeriklere eleştirel bir gözle yaklaşmalarına yardımcı olur.³⁷ Bu bağlamda, ebeveynlerin içerik seçiminde yalnızca eğitsel kalitesini değil, aynı zamanda içeriklerin bireylerin dinî inançlarına ve etik değerlerine uygunluğunu da göz önünde bulundurmaları gerekir.

3.1.3. Toplumsal Sorumluluk

Dijital çağda çocukların toplumsal sorumluluk bilinci kazanmaları, dinî değerler çerçevesinde şekillendirilmesi gereken önemli bir konudur. Teknolojinin sunduğu fırsatlar kadar içerdiği riskler de göz önüne alındığında, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir dijital bilinç kazandırmaları kaçınılmazdır. Dinî pratikler, değerler ve öğretiler, bu sürecin temel taşlarını oluşturur. Çocukların dijital dünyada toplumsal sorumluluklarını kavrayabilmeleri için ebeveynlerin bilinçli bir yönlendirme yapmaları gerekmektedir.

Dinî değerler, bireylere yalnızca kişisel gelişim ve etik sorumluluklar kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal sorumluluk bilincini de pekiştirir. Çocukların dijital dünyada karşılaştıkları içerikler ve etkileşimler, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de etkiler oluşturmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler, çocuklarına teknoloji kullanımında toplumsal faydayı gözetmeyi öğretmekle yükümlüdür. İnternetteki birçok etkileşim, sosyal normları, değerleri ve toplumsal

³⁶ Türker Söğütözü - Emrah Başer, "Dijital Çağda Ebeveyn Olmak: Çocuk İzleyiciler ve Ekranındaki Şiddet Üzerine Bir Araştırma", *TRT Akademi* 8/19 (2023), 832.

³⁷ Ferah, "Dijital Ebeveynlikte Dini Tutumlar Üzerine Nitel Bir Araştırma", 407.

yapıyı doğrudan etkileyebilir.³⁸ Çocukların dijital dünyada topluma karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri, onları sadece kendi çıkarlarını düşünmekten alıkoyacak, başkalarının haklarına saygılı ve topluma katkı sağlayan bireyler olarak yetiştirecektir.

3.2. Ebeveynlerin Dijital Çağda Karşılaştığı Zorluklar ve Dinî Rehberlik

Ebeveynler, çocuklarının teknoloji kullanımını yönetirken karşılaştıkları zorluklar çeşitli boyutlara sahiptir. Teknolojinin hızla gelişmesi, çocukların dijital dünyaya erken yaşta maruz kalması ve bu ortamda karşılaştıkları riskler ebeveynleri endişelendirmektedir. Bununla birlikte, ebeveynlerin çocuklarını teknoloji kullanımı konusunda doğru şekilde yönlendirebilmesi için dinî rehberlik önemli rol oynamaktadır.

Dinî rehberlik, ebeveynlere çocuklarının teknoloji kullanımıyla ilgili olarak sağlam bir temel ve değerler sunabilir. Din, çocuklara doğru ve yanlış arasındaki farkı öğretirken ahlaki değerleri pekiştirir ve onları teknoloji kullanımı konusunda daha bilinçli bir şekilde yönlendirebilir.³⁹ Ayrıca, dinî rehberlik ebeveynlere çocuklarının ruhsal ve manevi ihtiyaçlarını anlama konusunda yardımcı olabilir ve teknoloji kullanımının bu ihtiyaçları nasıl etkilediği konusunda farkındalık oluşturabilir.

Dinî rehberlik aynı zamanda ebeveynlere çocuklarının teknoloji kullanımıyla ilgili olarak sınırlar koyma konusunda da yardımcı olabilir. Din, ölçülü olmayı, aşırılıktan kaçınmayı ve dengeyi öğütür.⁴⁰ Bu prensipler, ebeveynlere çocuklarının teknoloji kullanımını dengeleme konusunda rehberlik edebilir ve sağlıklı bir dijital yaşam tarzı geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu noktada dinî rehberlik, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımıyla ilgili karşılaştıkları zorlukları aşmalarında önemli bir kaynak olarak öne çıkmaktadır.

Özellikle ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını yönetirken

³⁸ Sağlam, “Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik”, 124.

³⁹ Cansu Dursun Çirci, “Teknolojinin Aileye Etkisi: Değişen Ailenin Dijital Ebeveyn ve Çocukları”, *Turkish Studies-Social Sciences* 15/4 (2020), 2249.

⁴⁰ Mehmet Demirtaş, “İslam Düşüncesinde ‘Ölçülü ve Dengeli Olmak’ Bir Değer Olarak Nasıl Ele Alınmıştır?”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (2017), 199.

karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak için dinî rehberlik önemli bir destek sunmaktadır. Dinî rehberlik, ebeveynlere çocuklarının teknoloji kullanımıyla ilgili olarak sağlam bir temel ve değer kazandırır. Bu sayede, ebeveynler çocuklarını teknoloji kullanımı konusunda daha bilinçli bir şekilde yönlendirir ve sağlıklı bir dijital yaşam tarzı oluşturmalarına katkıda bulunur.

3.2.1. Dijital Bağımlılık ve Dinî Rehberlik

Dijital bağımlılık, özellikle çocuklar ve gençler arasında giderek daha yaygın hale gelen bir sorun olup ebeveynler için ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu bağlamda, dinî rehberlik, dijital bağımlılıkla mücadelede önemli bir kaynak sunar.⁴¹ Dinî öğretiler, aşırılıklardan kaçınmanın ve dengeyi sağlamanın önemini vurgular. İslam'da “her şeyde bir denge” anlayışı, aşırıya kaçan her türlü davranışın insanın ruhsal ve fiziksel sağlığını bozacağına işaret eder. Bu ilke, ebeveynlere, çocuklarının teknoloji kullanımında dengeyi nasıl sağlayacaklarına dair değerli bir yol haritası sunar.⁴²

Ebeveynler, çocuklarına teknoloji kullanımının sınırlarını öğretirken dinî öğretileri rehber olarak alabilirler. Örneğin, İslam'daki “israf” kavramı, sadece maddi kaynakları değil, zamanın ve enerjinin israfını da kapsar. Bu bağlamda, ebeveynler, çocuklarına teknoloji kullanımının israf olmadığını, ancak zamanlarını doğru bir şekilde kullanmalarını öğreterek onları dijital bağımlılıktan koruyabilirler. Ayrıca, dinî öğretiler, insanın hayattaki amacını bilmesinin önemini vurgular. Teknoloji kullanımı, bireylerin hayattaki manevi ve toplumsal görevlerini yerine getirmelerine engel olmamalıdır.⁴³ Ebeveynler, çocuklarına bu perspektifi kazandı-

⁴¹ Deniz Yengin, “Teknoloji Bağımlılığı Olarak Dijital Bağımlılık”, *Turkish Online Journal of Design Art and Communication* 9/2 (01 Nisan 2019), 139; Başak Karateke, “Bir Teknoloji Bağımlısı Yetiştirmek: Yeni Doğandan Ergenliğe Ebeveynliğe Yardımcı Bir Duygu Düzenleme Aracı Olarak Sanal Ortamlar”, *Bağımlılık Dergisi* 21/4 (2020), 344.

⁴² Demirtaş, “İslam Düşüncesinde ‘Ölçülü ve Dengeli Olmak’ Bir Değer Olarak Nasıl Ele Alınmıştır?”, 199.

⁴³ Huriye Martı, “Dinî ve Ahlâkî Boyutlarıyla Teknoloji Bağımlılığı”, *Diyanet İlmi Dergi* 54/3 (2018), 118-119.

arak teknolojinin hayatın sadece bir parçası olduğunu, ancak her şeyin ötesinde bir anlam arayışı içinde olmaları gerektiğini öğretmelidirler.

Dijital bağımlılık durumunda, ebeveynler, çocuklarına sadece teknoloji kullanımıyla ilgili sınırlar koymakla kalmaz, aynı zamanda teknolojiyi daha sağlıklı bir şekilde nasıl kullanabileceklerini ve teknolojiye ayıracakları zamanı nasıl dengede tutabileceklerini de öğretirler. Bu yaklaşım, çocukların dijital dünyanın etkileriyle başa çıkabilme kapasitesini artırır ve onları daha bilinçli bir teknoloji kullanıcısı olarak yetiştirir.

3.2.2. İletişim Sorunları ve Dinî Rehberlik

Teknolojinin çocuklar ve ebeveynler arasındaki iletişimi zayıflatması, dijital çağda önemli bir sorun haline gelmiştir. Ebeveynler, çocuklarının teknoloji kullanımıyla birlikte aile içindeki açık ve etkili iletişimi koruyabilmek için dinî değerlerden faydalanabilirler. İslam'da, açık ve samimi iletişimin önemi vurgulanırken, “kelimeyi doğru kullanmak” ve “güzel söz” söylemek üzerinde durulur.⁴⁴ Bu ilkeler, ebeveynlere, çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurmalarının temellerini atma konusunda yardımcı olabilir.

Ebeveynlerin, çocuklarına dijital iletişimde dürüst ve doğru olmayı öğretirken dinî rehberliği temel alarak nasıl davranmaları gerektiğini belirlemeleri önemlidir. Aile içinde sağlıklı bir diyalog ortamı oluşturmak, sadece teknolojiyi sınırlandırmakla değil, aynı zamanda çocuklara güvenli ve açık bir iletişim kültürü sunmakla mümkündür. Çocuklar, ebeveynleriyle her türlü konuda rahatça konuşabileceklerini hissettiklerinde, dijital dünyada karşılaşacakları sorunları da daha rahat paylaşabileceklerdir. Bu anlamda, dinî rehberlik, çocukların teknoloji kullanımında yalnızca sınırlar koymakla kalmaz, aynı zamanda onlara sağlıklı iletişim yollarını öğretir.⁴⁵

3.2.3. Sosyal Medya Etkileri ve Dinî Rehberlik

Sosyal medya, çocukların kimlik gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Dijital ortamda bireylerin kendilerini nasıl ifade ettikleri, toplumsal

⁴⁴ Tutku Ardiç - Özgür Selvi, “Teknoloji Bağımlılığı ve Aile İçi İletişim İlişkisi Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma”, *Middle Black Sea Journal of Communication Studies* 7/2 (2022), 243.

⁴⁵ Haberli, “Dijital Çağda Aile”, 384.

değerlerle nasıl etkileşimde bulundukları ve kimliklerini nasıl şekillendirdikleri, sosyal medyanın etkisiyle doğrudan ilişkilidir. Ancak sosyal medyanın çocuklar üzerindeki etkileri karmaşık olabilir; aşırı etkileşim, benlik saygısını olumsuz etkileyebilirken sağlıklı sınırlar ve dinî rehberlik, olumlu sonuçlar doğurabilir.⁴⁶ Dinî değerler, ebeveynlere çocuklarının sosyal medya kullanımını denetlerken değer temelli rehberlik sağlama konusunda önemli bir kılavuz olabilir.

Dinî rehberlik, sosyal medya kullanımı konusunda çocuklara değer odaklı bir yaklaşım benimsemeleri için rehberlik edebilir. Örneğin, İslam'da dürüstlük ve ahlaki değerler, kişinin sosyal çevresiyle olan ilişkilerini etkileme noktasında önemli bir yer tutar. Ebeveynler, çocuklarına sosyal medyada doğruyu söylemenin, insanlara zarar vermemek için dikkatli olmanın ve saygılı bir dil kullanmanın önemini anlatabilirler.⁴⁷ İslam, insanların sosyal ilişkilerini düzenlerken karşılıklı hak ve sorumlulukları gözetmelerini öğütler. Ebeveynler, bu değerleri sosyal medya ortamlarında da geçerli kılmaları gerektiğini vurgulamalıdır. Çocuklara, sosyal medya platformlarındaki paylaşımlarının sadece kendilerini değil, başkalarını da etkilediğini hatırlatmak, sağlıklı bir dijital kimlik geliştirmelerine yardımcı olacaktır.⁴⁸

Sosyal medya kullanımında, dinî öğretiler çocuklara sadece içerik tüketme konusunda değil, aynı zamanda dijital dünyada başkalarına karşı saygılı olma, başkalarının dijital haklarını gözetme ve kendilerini değerli görme konusunda da rehberlik sunar. Ebeveynler, sosyal medya kullanımını kontrol ederken, çocuklarına bu platformlarda karşılaştıkları içerikleri nasıl değerlendireceklerini ve onlara nasıl tepki vereceklerini dinî öğretiler ışığında öğretmelidir. Dinî rehberlik, çocuklara dijital dünyada etik bir tutum sergileme ve başkalarına karşı sorumlu olma bilincini kazandırır.

⁴⁶ Meltem Çimen, "Sosyal Medyanın Çocuklarda Kimlik Oluşumuna Etkisi", *Dibace* (Erişim 28 Eylül 2024); Sami Şener, "Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi", *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 5/3 (2021), 537.

⁴⁷ Çiğdem Çalapkulu - Fatma Alp, "Dijital Ebeveynler ile Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2020), 136.

⁴⁸ Sümeyra Arıcan - Handan Arıcı, "Sosyal Medyanın Gençlerin Din Algısına Etkileri", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 1093.

3.2.4. Kültürel Farklılıklar ve Dinî Rehberlik

Kültürel farklılıklar, teknoloji kullanımında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı kültürel geçmişlere sahip bireyler, dijital dünyanın gereksinimlerine ve teknolojiyi kullanma biçimlerine dair farklı tutumlar sergileyebilir. Bu farklılıklar, çocukların dijital ortamda karşılaştıkları içeriklerin ve etkileşimlerin algılanış biçimlerinde belirgin bir rol oynamaktadır.⁴⁹ Dinî değerler, kültürel çeşitliliği anlamak ve bu çeşitliliğe saygı göstermek için rehber işlevi görebilir. İslam gibi birçok din, toplumsal çeşitliliği ve farklılıkları kabul eder, bu da ailelerin çocuklarına, dijital dünyada kültürel çeşitliliğe saygılı olmayı öğretmelerini sağlar.

İslam'daki hoşgörü ve karşılıklı saygı gibi değerler, dijital etkileşimlerde de çocuklara rehberlik edebilir. Ebeveynler, çocuklarına, farklı kültürlerle ait bireylerle dijital ortamda saygılı ve anlayışlı bir şekilde iletişim kurmayı öğretmelidir. Ayrıca, ebeveynler çocuklarına dijital içerikleri seçerken kültürel çeşitliliği yansıtan içeriklere yönelmenin ve farklı kültürlerle dair daha fazla bilgi edinmenin önemini anlatmalıdır. Bu, çocukların dijital dünyada yalnızca kendi kültürlerine değil, aynı zamanda başkalarına da saygı duyan bireyler olarak yetiştirmelerini sağlar.

Dinî değerler, bireylere, farklılıkların zenginlik taşıdığı bir dünyada yaşadıklarını hatırlatarak bu farklılıkları bir tehdit değil, bir fırsat olarak görmelerini sağlar. Ebeveynler, dinî değerlerin ışığında, çocuklarına hem dijital dünyada hem de gerçek yaşamda karşılaştıkları kültürel farklılıkları kabul etmeleri ve bu farklılıklarla uyum içinde yaşamayı öğrenmeleri gerektiğini öğretebilirler. Böylelikle, dinî rehberlik, kültürel çeşitliliği anlamak ve saygı göstermek noktasında ebeveynlere çocuklarını daha bilinçli ve sorumlu bireyler olarak yetiştirme fırsatı sunar.

3.3. Dijital Dünyada Çocuk Güvenliği ve Dinî Rehberlik

Ebeveynlerin, çocuklarına dinî rehberlik sağlamaları, onların güvenli dijital deneyim yaşamalarını destekleyebilir. Bu noktada, dinî rehberlik çocukların teknoloji kullanımı konusunda bilinçli olmalarını sağlayabilir

⁴⁹ Kübra Arslan, "Teknolojik Dönüşümler ve Yeni Çağ Dinsellikleri", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12 (30 Nisan 2024), 89.

ve onları dijital dünyanın potansiyel tehlikelerine karşı hazırlıklı hale getirebilir.

Dinî rehberlik, çocuklara teknoloji kullanımı konusunda sadece dinî açıdan değil aynı zamanda güvenlik ve risk yönetimi açısından da rehberlik sağlayabilir.⁵⁰ Çocuklara, internetin potansiyel tehlikeleri konusunda bilinçli olmaları ve kişisel bilgilerini paylaşırken dikkatli olmaları konusunda rehberlik edilebilir. Ayrıca, çevrimiçi taciz, zorbalık ve kötü amaçlı içeriklere karşı nasıl korunabilecekleri konusunda da dinî rehberlik önemli rol oynayabilir.⁵¹

Ebeveynlerin, çocuklarına dinî rehberlik sağlarken teknoloji kullanımının sadece risklerinden değil aynı zamanda faydalarından da bahsetmeleri önemlidir. Bu sayede çocuklar, teknolojiyi bilinçli ve dengeli bir şekilde kullanmayı öğrenebilirler. Ayrıca, dinî rehberlik sayesinde çocuklar, teknoloji kullanımının ahlaki ve etik⁵² boyutlarını da anlayabilirler.

3.3.1. Teknolojinin Potansiyel Tehlikeleri ve Dinî Rehberlik

Teknolojinin sunduğu olanaklar, çocuklara eğitim, iletişim ve eğlence gibi birçok fayda sağlamakla birlikte, dijital dünyanın beraberinde getirdiği potansiyel tehlikeler de dikkate alınmalıdır. Çocukların internet üzerinde karşılaşabilecekleri zararlı içerikler, siber zorbalık, kişisel bilgilerin güvenliği ve çevrimiçi bağımlılık gibi riskler, ebeveynlerin bu süreçte çocuklarını korumak adına bilinçli rehberlik sağlamasını gerektiren önemli unsurlardır. Teknolojinin sağladığı fırsatlar kadar dijital ortamda karşılaşılan tehlikelerin de çocukların güvenliği için göz önünde bulundurulması, ebeveynlerin rehberliğinde dinî değerlerle harmanlanmış bir yaklaşımın büyük bir önemi vardır.⁵³

Dinî değerler, bu potansiyel tehlikeleri anlamalarına ve bunlarla başa

⁵⁰ Neslihan Hocaoglu, *Dijital Dünyada Değişen Din Anlayışı* (İstanbul: İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 19.

⁵¹ Sinan Aşçı, “Çevrimiçi Topluluk İlkelerinin Tipolojisi: Zorbalık ve Taciz ile İlgili Maddeler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi* 11 (2023), 342.

⁵² Alev Yıldız, *Bilgi Çağında Müslüman Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi, İslami İlimler Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, 2024), 10.

⁵³ Emel Baştürk Akca vd., “Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri”, *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi* 2/2 (2014), 18-23.

çıkmalarına yardımcı olabilir. Örneğin, İslam'da bilginin ve aklın doğru şekilde kullanılması, bireylerin zararlı içeriklere karşı eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmalarını teşvik eder. Bu bağlamda, ebeveynler çocuklarına dijital içerikleri yalnızca pasif bir şekilde tüketmek yerine, eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek değerlendirmeyi öğretmelidir.⁵⁴

Ayrıca, dinî rehberlik sayesinde çocuklar, teknoloji kullanımının yalnızca olumsuz yönlerine değil, faydalarına da dikkat edebilirler. Teknolojinin potansiyel tehlikelerinden korunurken aynı zamanda ondan nasıl bilinçli bir şekilde faydalanabileceklerini anlamalıdır. Çocuklar, teknolojiyi sadece eğlence amaçlı değil, bilgi edinme, öğrenme ve toplumda olumlu katkılarda bulunma amaçlarıyla da kullanabilmelidirler.⁵⁵ Dinî değerler, bu dengeyi kurmalarına yardımcı olacak bir çerçeve sunar.

3.3.2. Çocukların Bilinçlendirilmesi ve Dinî Rehberlik

Çocukların dijital dünyada bilinçlendirilmesi, onların güvenliğini sağlamada kritik rol oynar. Dijital ortamda karşılaşılabilecekleri tehlikelerden korunabilmeleri için çocukların, teknolojiye karşı etik ve sorumlu bir bakış açısı geliştirmeleri gerekir. Dinî rehberlik, bu süreçte önemli bir işlev görerek çocukların yalnızca teknolojiyi kullanma şekillerini değil, aynı zamanda bu kullanımın ahlaki ve etik boyutlarını da anlamalarına yardımcı olabilir.

Çocukların bilinçlenmesinde hangi dinî argümanların kullanılacağı sorusu, özellikle ailelerin dinî değerlerle yönlendirme yaptığı durumlarda büyük önem taşır. İslam dini özelinde, ahlaki değerlerin ve etik kuralların temel öğretileri, çocukların dijital dünyadaki davranışlarını şekillendirebilir. İslam, bireylerin sorumluluklarını ve toplum içindeki rollerini doğru şekilde yerine getirmelerini öğütler. Bu bağlamda, çocuklara dijital dünyada saygılı ve etik bir şekilde hareket etmenin önemini anlatmak, dinî rehberliğin temel bir amacıdır.

Özellikle “özgürlük ve sorumluluk” konusu, çocukların dijital dün-

⁵⁴ Gülreyhan Şutanrıkulu, “Dijital Çağda Medya, Din ve Dindarlık: Derleme”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2024), 989, 992-993.

⁵⁵ Cüveyriye İltu, “Din Eğitiminde Dijital Mecraların Kullanımı”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 8/3 (2021), 529.

yada karşılaştığı en önemli ikilemlerden biridir. İnternetin sunduğu sınırsız fırsatlar, çocuklar için cazip olmasına rağmen bu özgürlüklerin yanında sorumluluk taşıdığını öğretmek gereklidir. İslam'daki “Her birey, yaptığı işlerden sorumludur.” prensibi, çocuklara dijital dünyada karşılaşacakları her eylemin sonuçlarının farkında olmalarını öğretebilir. Ebeveynler, çocuklarına internetin sunduğu fırsatlar kadar bu fırsatların kötüye kullanımına karşı oluşabilecek sonuçları da açıklamalıdır. Bu öğreti, aynı zamanda çocuğun kendisini ve başkalarını koruma sorumluluğunu içermektedir.

Dinî öğretiler, çocuklara saygılı ve etik bir şekilde dijital platformlarda davranmanın önemini de vurgular. İslam'daki “İnsanlara zarar vermek yasaktır.” anlayışı, dijital ortamda siber zorbalık, taciz ve diğer olumsuz davranışlara karşı güçlü bir etik duruş sergilenmesini sağlar. Ebeveynler, çocuklarına sadece teknoloji kullanımını öğretmekle kalmamalı, aynı zamanda dijital dünyadaki başkalarına saygılı ve adil davranma sorumluluğunu da kazandırmalıdır. Bu bağlamda, dinî rehberlik, sosyal medya ve diğer dijital platformlarda karşılaşılan olumsuz etkileşimlere karşı çocukları koruma görevini üstlenir.

Bilinçlendirme sürecinde ebeveynlerin, çocuklarıyla açık ve samimi bir iletişim kurmaları önemlidir. Dinî rehberlik, bu iletişimi güçlendirebilir. İslam'da “açık sözlülük ve doğruyu söylemek” öğretileri, çocukların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olabilir. Ebeveynler, çocuklarına internetin risklerini açıklarken aynı zamanda dijital dünyada karşılaştıkları her türlü zorbalık, taciz ve diğer olumsuz durumlarla ilgili doğru bir şekilde iletişim kurmayı teşvik etmelidirler. Bu, çocukların karşılaştıkları tehlikeleri daha açık bir şekilde tanımalarını ve onlara karşı nasıl tedbir almaları gerektiğini anlamalarını sağlar.

Sonuç

Bu çalışma, dijital çağın çocuklar üzerindeki etkilerini ve ebeveynlerin bu süreçte dinî rehberlik sağlayarak çocuklarının teknoloji kullanımını nasıl yönetebileceklerini incelemektedir. Dijital teknolojilerin çocukların bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişimleri üzerindeki etkilerini anlamak,

ebeveynlerin bilinçli bir yönlendirme yapabilmeleri için büyük önem taşımaktadır. Literatürdeki boşlukları doldurmak amacıyla, ebeveynlerin dinî değerler çerçevesinde çocuklarını dijital dünyada nasıl bilinçli bir şekilde yönlendirebileceğine dair yeni bir perspektif geliştirilmiştir.

Araştırma, dijital dünyada çocukların karşılaştığı olumsuz etkilerle başa çıkabilmek için dinî rehberliğin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, dinî rehberlik sadece çocukların etik değerler geliştirmelerini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda onların dijital ortamda güvenli bir şekilde var olmalarını da destekler. Çalışmanın bulguları, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada karşılaştıkları riskleri yönetmelerine yardımcı olacak stratejiler geliştirmeleri gerektiğini ve dinî rehberliğin bu süreçte nasıl etkili olabileceğini göstermektedir.

Dijital teknolojilerin çocukların bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerine olan etkileri, özellikle erken yaşlarda teknoloji ile etkileşimin çocukların dikkat sürelerini ve sosyal becerilerini olumsuz yönde etkileyebileceğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, ebeveynlerin sadece dijital cihazların kullanımını sınırlamakla kalmayıp çocuklarına teknolojiyi nasıl kullanacaklarını öğretecek bir rehberlik sunmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Dinî rehberlik, burada önemli bir işlev görmektedir. Dinî değerler, çocuklara yalnızca etik bir sorumluluk bilinci kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda teknolojinin nasıl, hangi amaçla kullanılacağını öğretir. Bu, ebeveynlerin çocuklarına doğru dijital alışkanlıklar kazandırmalarını sağlayacak önemli bir adımdır.

Bulgular, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyadaki güvenliğini sağlamada dinî rehberliğin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Dinî değerler çerçevesinde bilinçlendirilen çocuklar, dijital risklerle başa çıkmada daha donanımlı hale gelir. Dinî rehberlik, çocuklara siber zorbalıkla nasıl baş edeceklerini, güvenli çevrimiçi alışkanlıklar geliştirmeyi ve başkalarına saygı duymayı öğretir. Ayrıca, ebeveynlerin dijital dünyada model olmalarının önemine de dikkat çekilmektedir. Ebeveynler, teknolojiyi etik bir şekilde kullandığında, çocuklarına da doğru bir örnek sunar. Bu süreçte dinî rehberlik, ebeveynlerin çocuklarına bilinçli teknoloji kullanımı konusunda nasıl rehberlik edebileceklerine dair önemli bir

çerçeve sunmaktadır. Son olarak, bu çalışma, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada geçirdiği zamanı bilinçli ve dengeli bir şekilde yönetmelerinin önemini ortaya koymaktadır. Aşırı teknoloji kullanımı, çocukların sosyal gelişimlerini, ruhsal sağlıklarını ve akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, ebeveynlerin dijital dünyada rehberlik edici bir rol üstlenmeleri, çocuklarının dijital içeriklerle kurdukları ilişkiyi sağlıklı bir temele oturtmalarına katkı sağlamaktadır. Dinî rehberlik, çocukların dijital teknolojiyi yalnızca eğlence amaçlı değil, aynı zamanda öğrenme ve ahlaki gelişim gibi anlamlı süreçlerde kullanmalarını teşvik ederek bu sürece destek sunmaktadır.

Bu çalışma, ebeveynlerin dinî rehberlik aracılığıyla çocuklarının dijital dünyada etik değerlerle uyumlu, güvenli ve bilinçli bir şekilde var olmalarını sağlayacak yöntemleri ele almakta ve bu alandaki literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar, dijital ebeveynlik konusunda daha spesifik rehberlik yöntemleri geliştirmeye, farklı sosyo-kültürel bağlamlarda dinî rehberliğin etkisini analiz etmeye ve teknoloji kullanımına ilişkin uzun vadeli sonuçları incelemeye odaklanabilir. Ayrıca, eğitim kurumları ve dinî rehberlik merkezlerinin ebeveynlere yönelik bilinçlendirme programları düzenleyerek bu süreçte aktif rol üstlenmesi faydalı olabilir.

Kaynakça

- Akca, Emel Baştürk vd. “Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri”. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi* 2/2 (2014), 17-30.
- Akman, Alkım Öden vd. “Çocukların Sosyal Medyadaki Dijital Ayak İzleri: Mahremiyet İhlalinde Hassas Noktalar”. *Turkish Journal of Pediatric Disease* 15/6 (2021), 553-555. <https://doi.org/10.12956/tchd.949279>
- Aktan, Ercan. “Sosyal Medya ve Sosyal Kaygı: Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma”. *Selçuk İletişim* 11/2 (2018), 35-53. <https://doi.org/10.18094/josc.397272>
- Alpaydın, Yusuf vd. *Çocukların Dinî Gelişiminde Ebeveynlerin Rolü: Beklentiler ve Zorlanma Alanları*. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, 2015.
- Altınöz, Murat vd. “Siber Güvenlik Ve Bilinçli Sosyal Medya Kullanımı Dersi

- Pilot Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri”. *Journal of Continuous Vocational Education and Training* 2/1 (2019), 1-15.
- Anlı, Gazanfer. “İnternet Bağımlılığı: Sosyal ve Duygusal Yalnızlık”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)* 3/2 (2018), 389-397. <https://doi.org/10.21733/ibad.414862>
- Ardıç, Tutku - Selvi, Özgür. “Teknoloji Bağımlılığı ve Aile İçi İletişim İlişkisi Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma”. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies* 7/2 (2022), 241-254. <https://doi.org/10.56202/mbsjcs.1194419>
- Arıcan, Sümeyra - Arıcı, Handan. “Sosyal Medyanın Gençlerin Din Algısına Etkileri”. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 1062-1106. <https://doi.org/10.17859/pauifd.1020477>
- Arslan, Kübra. “Teknolojik Dönüşümler ve Yeni Çağ Dinsellikleri”. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12 (30 Nisan 2024), 71-100. <https://doi.org/10.54557/karataysad.1448758>
- Aşçı, Sinan. “Çevrimiçi Topluluk İlkelerinin Tipolojisi: Zorbalık ve Taciz ile İlgili Maddeler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi* 11 (2023), 327-350. <https://doi.org/10.56676/kiad.1352630>
- Aybey, Salih. “Ailenin Dini Değerleri Aktarmadaki Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/2 (2018), 544-560. <https://doi.org/10.15869/itobiad.398540>
- Bal, Fatih - Okkay, İpek. “Dijital Oyunların Çocuklarda Uyku Bozuklukları İle İlişkisinin İncelenmesi”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3/2 (2021), 132-153.
- Bilge, Remzi. “Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler”. *Yeni Medya* 1 (2016), 1-14.
- Bostancı, Seyhan - Çakır, Recep. “Erken Çocukluk Çağında Çocuğu Olan Ebeveynlerin, Çocuklarına Medya Kullandırmadaki Aracılıkları ve Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi”. *Turkish Journal of Primary Education* 7/2 (2022), 86-116. <https://doi.org/10.52797/tujped.1192163>
- Çalapkulu, Çiğdem - Alp, Fatma. “Dijital Ebeveynler ile Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi”. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2020), 132-144.

- Çimen, Meltem. “Sosyal Medyanın Çocuklarda Kimlik Oluşumuna Etkisi”. *Dibace*. Erişim 28 Eylül 2024. <https://www.dibace.net/fikir-yorum/sosyal-medyanin-cocuklarda-kimlik-olusumuna-etkisi/>
- Demirtaş, Mehmet. “İslam Düşüncesinde ‘Ölçülü ve Dengeli Olmak’ Bir Değer Olarak Nasıl Ele Alınmıştır?”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (2017), 191-202.
- Dursun Çirci, Cansu. “Teknolojinin Aileye Etkisi: Değişen Ailenin Dijital Ebeveyn ve Çocukları”. *Turkish Studies-Social Sciences* 15/4 (2020), 2245-2265. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.43395>
- Ferah, Nimet. “Dijital Ebeveynlikte Dini Tutumlar Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *Eskiye* 49 (2023), 393-416. <https://doi.org/10.37697/eskiye-ni.1275504>
- Gezgin, Deniz Mertkan. *Çocuklarda Problemlili Teknoloji Kullanımı, Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2023.
- Güney, Zafer. “Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/1 (2020), 188-199. <https://doi.org/10.36362/gumus.665536>
- Haberli, Mehmet. “Dijital Çağda Aile: Ebeveynleriyle İlişkisi Çerçevesinde Gençlik ve Din”. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 7/3 (2023), 374-389. <https://doi.org/10.32711/tiad.1245065>
- Haberli, Mehmet. “Dijital Çağda Din ve Dindarlığın Dönüşümü”. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2019), 307-315.
- Hacıkeleşoğlu, Hızır. “Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Dindarlık ve Ahlaki Kayıtsızlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/2 (30 Eylül 2021), 877-907. <https://doi.org/10.33415/daad.954334>
- Hocaoğlu, Neslihan. *Dijital Dünyada Değişen Din Anlayışı*. İstanbul: İstanbul Sebattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Hoover, Stewart M. “Dijital Çağda Çocuk Medyası (ve Din): Zorluklar ve Koşullar”. *Çocuk ve Medeniyet* 6/12 (2021), 197-206.
- İltuş, Cüveyriye. “Din Eğitiminde Dijital Mecraların Kullanımı”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 8/3 (2021), 523-532.
- Kandemir, Sibel - Toprak, Hicret K. “Gençlerin Dini Referans Dünyası ve

- Dijital Medya". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 64/2 (2023), 557-590. <https://doi.org/10.33227/auifd.1320301>
- Kanter, Ayşe. "Dijital Bağımlılığın Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Problem Davranışlarına Etkisi". *Researcher* 8/2 (2020), 207-221.
- Karateke, Başak. "Bir Teknoloji Bağımlısı Yetiştirmek: Yeni Doğandan Ergenliğe Ebeveynliğe Yardımcı Bir Duygu Düzenleme Aracı Olarak Sanal Ortamlar". *Bağımlılık Dergisi* 21/4 (2020), 338-347.
- Kaya, Gamze İnan. "Dijital Çağda Çocuk Yetiştirme ve Eğitim: Değişen Roller". *İnsan ve İnsan* 8/27 (2021), 83-100. <https://doi.org/10.29224/insan-veinsan.819184>
- Kılınçer, Hatice. "Dijital Oyunların Çocukların Dinî-Ahlaki Gelişimine Olumsuz Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Judgement Day: Tanrı'nın Meleği Örneği". *Tetkik* 4 (2023), 279-309. <https://doi.org/10.55709/tetkik.4.1340720>
- Martı, Huriye. "Dinî ve Ahlâkî Boyutlarıyla Teknoloji Bağımlılığı". *Diyanet İlmi Dergi* 54/3 (2018), 107-120. <https://doi.org/10.61304/did.467701>
- Mustafaoğlu, Rüstem vd. "Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri". *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* 5/2 (2018), 1-21. <https://doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0051>
- Okay, Ahmet Serkan - Gezmen, Başak. "Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Oluşturmada Dijital Bağımlılık Konulu Kamu Spotlarının Önemi". *Etkileşim* 14 (2024), 128-161. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.14.263>
- Olgundeniz, Seda Sünbül - Aydoğan, Ümit. "Dijital Yayın Platformlarında Ebeveyn Denetimi ve Çocuk Erişimine Yönelik Bir Araştırma: Netflix, Amazon Prime Video ve Disney+ Örnekleri". *TRT Akademi* 8/19 (2023), 786-813. <https://doi.org/10.37679/trta.1328932>
- Orhan, Rüstem. "Çocuk Gelişiminde Fiziksel Aktivite ve Sporun Önemi". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/1 (2019), 157-176.
- Parlıtı, Ferhat - Aydın, Hatice. "Çocukların Dijital Ayak İzi Ölçümü ve Kültürel Miras Oyunlarının Önleyici Bir Araç Olarak Kullanımı". *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 9/4 (2024), 417-431.
- Pera Samsun Özel Eğitim Kurumları. "Teknoloji Bağımlılığı". Erişim 28 Eylül 2024. <https://www.perasamsun.com/haber-detay/teknoloji-bagimlili-gi/46>

- Sağlam, Talat. “Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik”. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 14/1 (2024), 123-129. <https://doi.org/10.20493/birtop.1496639>
- Sarıkaya, Mustafa – Seferoğlu, Süleyman Sadi. “Çocukların çevrim-içi ortamlarda karşılaştıkları riskler ve güvenli internet kullanımı”. *Eğitim Teknolojileri Okumaları*. ed. Bülent Akkoyunlu vd. 191-210. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018.
- Sayan, Hamiyet. “Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 5/13 (2016), 67-83.
- Söğütlüler, Türker – Başer, Emrah. “Dijital Çağda Ebeveyn Olmak: Çocuk İzleyiciler ve Ekrandaki Şiddet Üzerine Bir Araştırma”. *TRT Akademi* 8/19 (2023), 814-845. <https://doi.org/10.37679/trta.1328304>
- Şener, Sami. “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 5/3 (2021), 529-553. <https://doi.org/10.52115/apjir.979579>
- Şutanrıkulu, Gülreyhan. “Dijital Çağda Medya, Din ve Dindarlık: Derleme”. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2024), 979-1017. <https://doi.org/10.46353/k7auifd.1518606>
- Türkmen, Abdullah. “Sosyal Medyanın Ergenlerin Psikososyal Kişilik Gelişimine ve Benlik Saygısına Etkileri: YouTube Örneği”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/2 (2023), 421-435. <https://doi.org/10.34086/rteusbe.1332367>
- Ulug, Naime vd. “Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitimin Lise Öğrencilerinin Kas İskelet Sistemi Problemleri, Uyku, Ekran Süresi ve Fiziksel Aktivite Düzeyine Etkisi”. *Journal of Health Sciences and Management* 3/1 (2023), 7-15.
- Variş, Mehmet – Avşar, Bahadır. “Sosyal Medyada Nefret Söylemi”. *TRT Akademi* 7/14 (2022), 348-359. <https://doi.org/10.37679/trta.1064003>
- Yabaş Kızıloğlu, Özge. “Çocuklarda Ekran Süresi Uzadıkça Göz Problemleri Artıyor!”. *Yeditepe Üniversitesi Hastaneleri*. Erişim 06 Şubat 2025. <https://yeditepehastaneleri.com/saglik-rehberi/goz-sagligi/cocuklarda-ekran-suresi-uzadikca-goz-problemleri-artiyor>
- Yengin, Deniz. “Teknoloji Bağımlılığı Olarak Dijital Bağımlılık”. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication* 9/2 (01 Nisan 2019), 130-144.

- Yıldız, Abdullah. “İnternet Bağımlılığı İçin Kolaylaştırıcı Bir Faktör Olarak Sanal Dünyada Etik Duyarlılık Azalması”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 9/4 (2017), 398-409. <https://doi.org/10.18863/pgy.310777>
- Yıldız, Alev. *Bilgi Çağında Müslüman Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, İslami İlimler Enstitüsü, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, 2024. <https://gcris.pau.edu.tr/handle/11499/57199>
- Yıldız, İlkur - Kanak, Mehmet. “Çocukların Dijital Teknoloji Kullanımı ve Ebeveyn Yaklaşımları: Kesitsel Bir Çalışma”. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care* 15/2 (2021), 306-314. <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.797346>
- Yılmaz, Neşe Özkan vd. “PASS Teorisine Dayalı Dijital Oyun Tasarımının Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklar Üzerindeki Etkisi”. *Politeknik Dergisi* 27/4 (Eylül 2024), 1375-1385. <https://doi.org/10.2339/politeknik.1150604>
- Yiğitbaşı, Kübra Güran - Çelik, Serkan. “Dijital Dünyada Mahremiyet, Ebeveynlik ve Çocuklar: Afyonkarahisar Örneği”. *TRT Akademi* 8/19 (2023), 846-875. <https://doi.org/10.37679/trta.1365718>